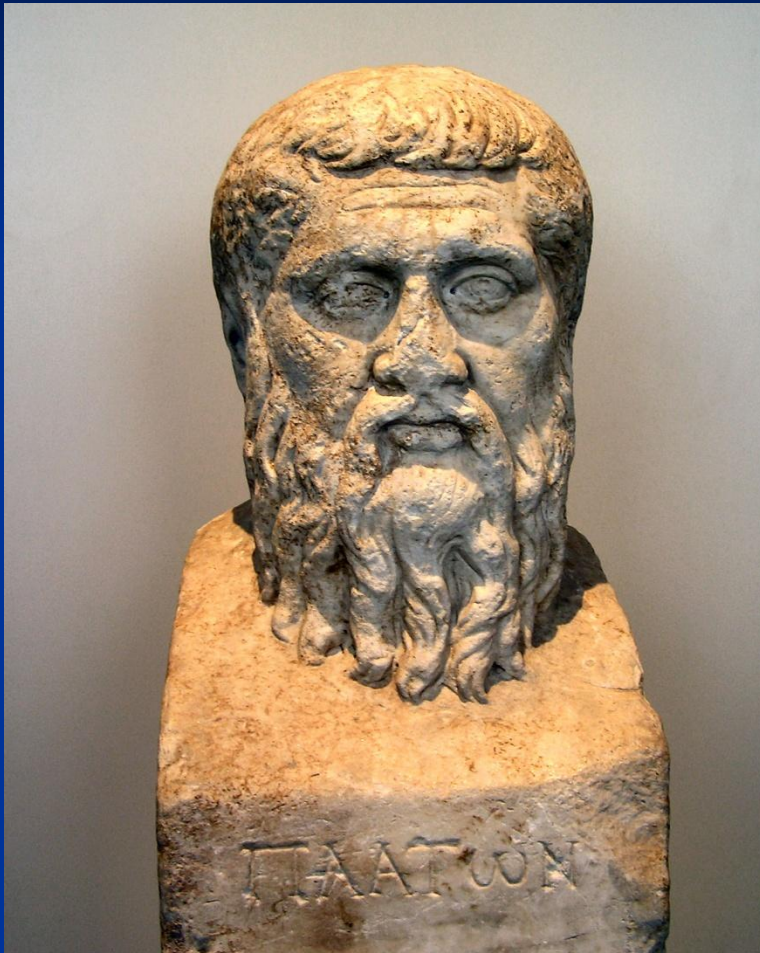

Platon (Πλάτων)

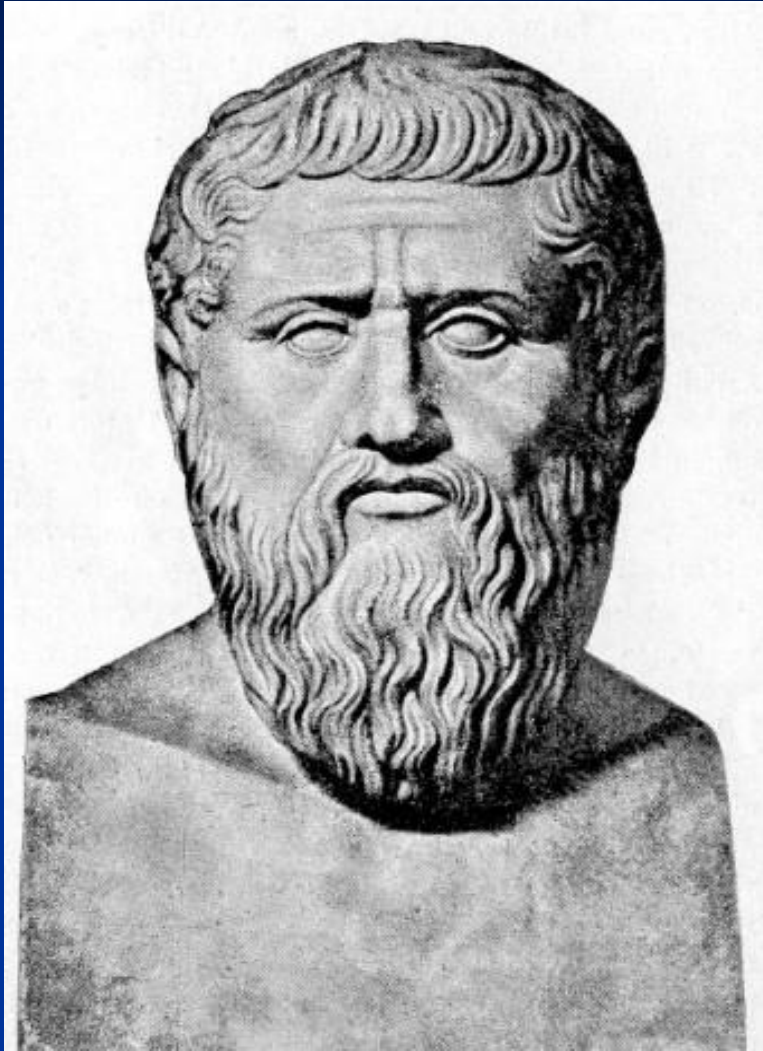
427 – 347

Platon - życie

- Syn Aristona i Periktiony
- Aristokles (= pełen cnót)
- Żył czasie rozkwitu Aten
- Piękny i silny zyskał sobie, w czasie ćwiczeń gimnastycznych, imię Platon (od πλατύς czyli barczysty)
- Przed spotkaniem Sokratesa pisał wiersze np. *Bajka o świerszczach*; ćwiczył się w malarstwie i muzyce.

Platon – życie cd.

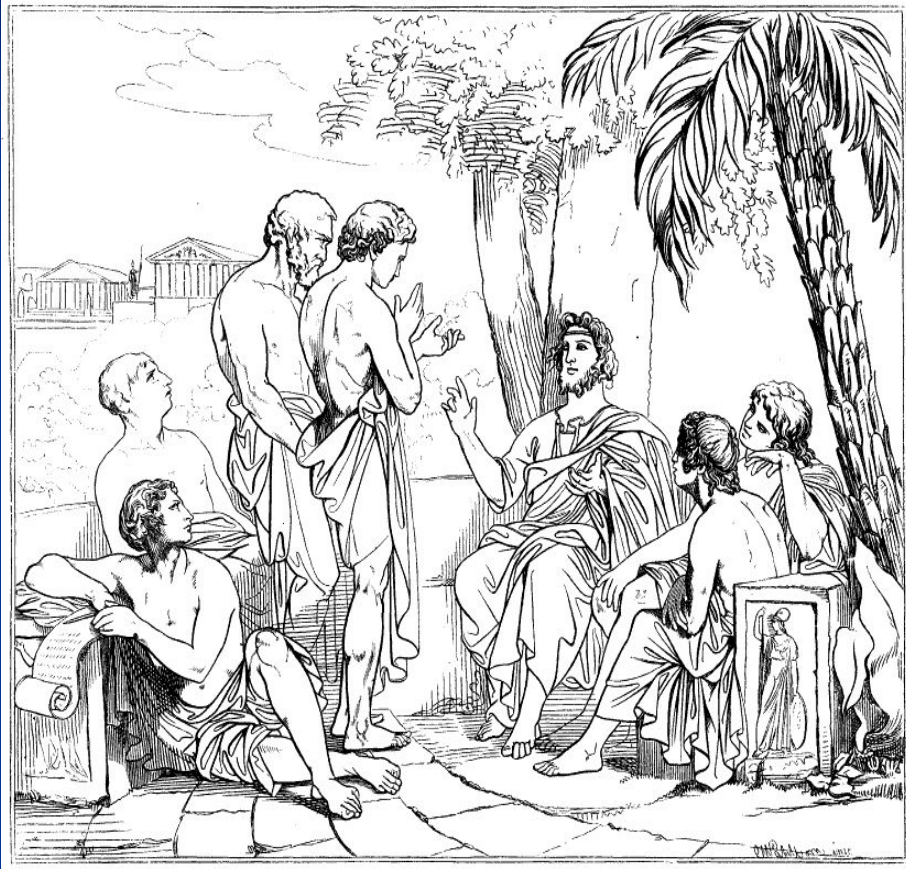
- Słuchał wykładów Kratylosa, czytał Anaksagorasa.
- Sokratesa spotkał mając 20 lat tj. w 407 r. - nie wiadomo jednak w jakich okolicznościach.
- Pozostawał przy Sokratesie 8 lat, aż do śmierci mistrza w 399 r.
- W tym czasie zetknął się z różnymi prądami w filozofii - Antystenes był cynikiem; Arystyp był cyrenaikiem; Euklides z Megary po części reprezentował statyzm Parmenidesa.

Platon – życie cd.

- W 404 r. kiedy rządy sprawowało 30 tyranów, a wśród nich dwaj krewni Platona: Krytiasz i Charmides – przed Platonem otworzyła się możliwość zrobienia kariery politycznej, ale nie wszedł na tę drogę.
- Po śmierci Sokratesa nie mógł (jako uczniowi Sokratesa i krewnemu dwóch tyranów mogły mu zagrażać prześladowania) i nie chciał pozostać w Atenach.

Platon – życie cd.

- Skorzystał z zaproszenia Euklidesa i wyjechał do Megary (na Sycylii) gdzie zebrali się uczniowie Sokratesa.
- W Megarze nie zatrzymał się długo. Wyjechał stąd do Cyreny, gdzie słuchał wykładów Teodora.
- Z Cyreny pojechał do Tarentu do pitagorejczyków.

Platon – życie cd.

- Spotyka się z Archytasem i jest oczarowany strukturą Związku Pitagorejskiego.
- Marzy o reformie życia społecznego (ma wówczas 29 lat jest r. 398)
- Z Wielkiej Grecji udaje się do Egiptu, gdzie uczy się matematyki i astronomii.
- Ma też ochotę pojechać do magów (Azja Mniejsza), ale z powodu toczących się w Azji wojen odstepuje od tego zamiaru.

Platon – życie cd.

- *List siódmy* nie potwierdza informacji o podróżach do Cyreny i Egiptu.
- **389 r. Platon wyrusza w pierwszą podróż na Sycylię.**
- Otrzymał bowiem zaproszenie od władcy Syrakuz Dionizjusza I, aby kształcić jego syna Dionizjusza II.
- Na dworze tyrana zaprzyjaźnił się z jego szwagrem Dionem. Razem snuli marzenia o reformie życia i idealnym państwie.

Platon – życie cd.

- Z tego właśnie powodu został aresztowany i nie mógł opuścić Syrakuz.
- Kiedy Dionizjusz pozwolił Platonowi wyjechać i ten wsiadł na statek udający się do Eginy (Ateny były w stanie wojny ze Spartą) został aresztowany i sprzedany na targu niewolników.
- Na szczęście przebywający wówczas w Eginie Annikeris z Cyreny wykupił go za 30 min srebra i dzięki temu Platon mógł szczęśliwie wrócić do Aten.

Platon – życie cd.

- Przyjaciele Platona zebrali owe 30 min i posłali je Annikerisowi, ale ten ich nie przyjął, odpowiadając, że jako uczeń Sokratesa, także ma prawo troszczyć się o Platona.
- Za te pieniądze Platon nabył kawałek gaju Akademosa wraz z przyległymi budynkami i c. **387 założył Akademię. Miał wówczas c. 40 lat.**
- Akademia wzorowała się na wspólnotach pitagorejskich.

Platon - życie

- Prawdopodobnie nie była to szkoła w ścisłym tego słowa znaczeniu. Raczej „klub”, który z czasem przybrał formę instytutu, który funkcjonował na zasadach konfratrii pitagorejskich, które Platon znał z Fliasos, Tarentu, Syrakuz.
- Platon, kształcił filozofów a zarazem szkolił określoną klasowo inteligencję o wspólnych poglądach politycznych, moralnych i religijnych.

Platon – życie cd.

- Akademię zamknięto w 529 r. n.e. na rozkaz cesarza Justyniana, który tępiąc hellenizm wydał zarządzenie na mocy którego zakazano wykładania filozofii.
- **367 r. po raz drugi udaje się Platon (60 lat) na Sycylię**

Platon – życie cd.

- **W 367 r. (po śmierci Dionizjusza I) po raz drugi udaje się Platon (60 lat) na Sycylię.**
- Jedzie do Syrakuz na prośbę Diona, który uważa, że Dionizjusz II sprzyja projektom dotyczącym państwa idealnego i będzie skłonny wprowadzić reformy.
- Tym razem Dionizjusz II oskarżył Diona i Platona o spisek. Podobno Platon nakłaniał Diona i Teodotasa do wyzwolenia całej wyspy.
- Dion został osądzony i skazany na wygnanie, Platon został internowany – nałożono na niego areszt domowy i traktowano jak więźnia.

Platon – życie cd.

- Powrót do Aten zawdzięczał Platon faktowi, że Dionizjusz zaangażował się w wojnę oraz interwencji pitagorejczyków.
- Archytas napisał do Dionizjusza taki list (Diogenes Laertios, Żywoty..., III 22):

Archytas pozdrawia Dionizjosa:

Wszyscy my przyjaciele Platona, wysłaliśmy do ciebie Lamiskiosa i Fotidasa, aby – zgodnie z naszą poprzednio zawartą umową – odebrali od ciebie tego męża. Warto, abys sobie przypomniał zapal z jakim nas wszystkich

Platon – życie cd.

*prosiłeś o przyjazd Platona, kiedy uważałeś, że powinieneś
życzliwie go przyjąć i zapewnić mu bezpieczeństwo,
zarówno podczas pobytu u ciebie jak i w drodze powrotnej.
Przypomnij sobie, że wysoko ceniłeś sobie jego przybycie i
czcisz go w owym czasie bardziej niż kogokolwiek innego.
Jeżeli zaś cię obraził, musisz rzecz traktować po ludzku i
odesłać nam tego męża, nie wyrządzając mu żadnej
krzywdy. Tak postępując, uczynisz sprawiedliwie, a nam
wyświadczysz wielką przysługę.*

Platon – życie cd.

- Po powrocie do Aten, Platon zastał tam Diona.
- **W 361 roku 66-letni Platon udaje się na Sycylię po raz trzeci.**
- Za namową Diona pojął się misji pogodzenia siostrzeńca z wujem. Misja niestety skończyła się niepowodzeniem.
- W 360 roku Platon wrócił do Aten i kierował Akademią aż do śmierci.

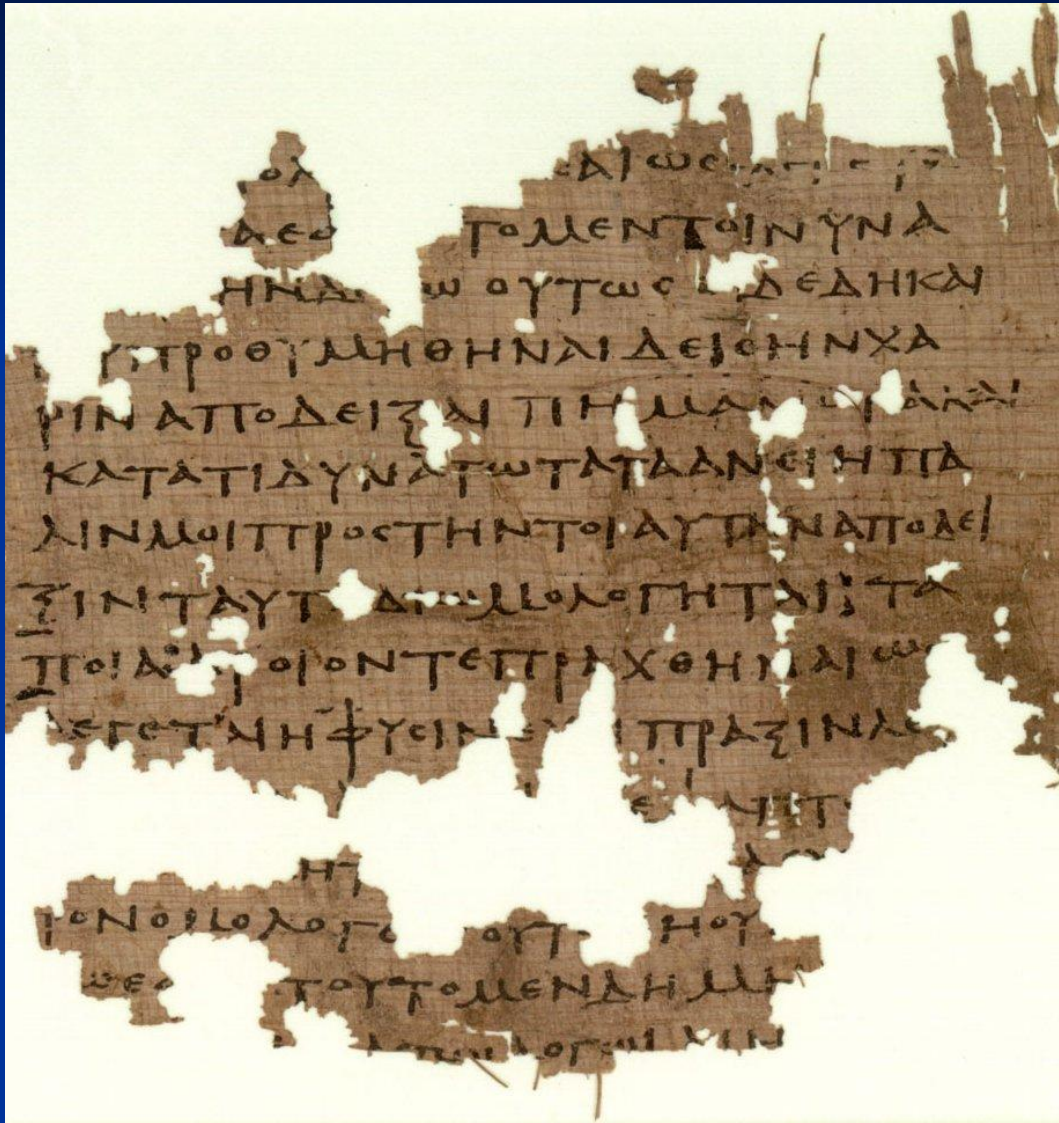
Platon - dzieła

- Dotarły do nas wszystkie pisma (36 dialogów) Platona. Jeszcze w starożytności gramatyk Trazillos ułożył je – bazując na treści – w 9 tetralogii.
 - *Eutyfron, Obrona Sokratesa, Kriton, Fedon*
 - *Kratyl, Teajtet, Sofista, Polityk*
 - *Parmenides, Fileb, Uczta, Fajdros*
 - *Alkibiades I, Alkibiades II, Hipparch, Rywale*
 - *Teages, Charmides, Laches, Lysis*
 - *Eutydem, Protagoras, Gorgiasz, Menon*
 - *Hippiasz Większy, Hippiasz Mniejszy, Ion, Meneksenos*

Platon – dzieła cd.

- *Kleitofon, Państwo, Timajos, Kritiasz*
- *Minos, Prawa, Epinomis, Listy*
- Układ Trazyllosa jest pełny, zawiera wszystkie dialogi uznane później za autentyczne, jak i te, które próby tej nie wytrzymały.
- Inne uporządkowanie, bazujące na rozwoju logiki i stylometrii zaproponował **Witold Lutosławski** w wydanej w 1897 r. (1905²) w Londynie pracy *The Origin and Growth of Plato's Styl and Chronology of his Writngs*.

Platon – dzieła cd.

- Lutosławski ustalił porządek IV grup zastrzegając, że kolejność dialogów w grupach jest kwestią otwartą.
- *Obrona Sokratesa, Eutyfron, Kriton, Charmides, Laches, Protagoras, Menon, Eutydem*

Platon – dzieła cd.

- *Państwo* (ks. I), *Kratyl*, *Uczta*
- *Państwo* (ks. II-X), *Fajdros*, *Teajtet*, *Parmenides*
- *Sofista*, *Polityk*, *Fileb*, *Timajos*, *Kritias*, *Prawa*
- Najnowsze dyskusje nad chronologią i układem pism Platona prowadzili:
 - **Helger Thesleff**: *Studies in Platonic Chronology*, Helsinki 1982/ „Phronesis” 1989
 - **Leonard Branwood**: *The Chronology of Plato’s Dialogus*, Cambridge
 - **Gerard R. Ledger**: *Re-counting Plato. A Computer Analysis of Plato’s Styl*, Oxford 1989

Platon – dzieła cd.

- **Ledger** bierze pod uwagę nie tylko Platona, ale także innych ówczesnych autorów: Eschinesa, Iseusa, Isokratesa, Lizjasza, Tukidydesa, Ksenofonta. Ustalona chronologia przedstawia się następująco:
 - 400 r. *Lizys*
 - **399 r. śmierć Sokratesa**
 - *Eutyfron, Hippiasz Mniejszy,*
 - 395 r. (?) *Ion*
 - *Hippiasz Większy, Alkibiades I, Teages, Kriton*

Platon – dzieła cd.

- 389 r. **Pierwsza podróż na Sycylię**
- 387 r. (?) **Utworzenie Akademii**
- 386 *Gorgiasz,*
- *Meneksenos, Menon, Charmides, Obrona Sokratesa, Fedon, Laches*
- 380 r. (?) *Protagoras*
- *Eutydem, Uczta, Kratyl, Państwo, Parmenides*
- 369 r. *Teajtet*
- 366 r. **Druga podróż na Sycylię**
- 366 r. *List XIII*
- 365 r. (?) *Fajdros*

Platon – dzieła cd.

- 355 r. (?) *Fileb*
- *Klitofon*
- **354 r. Zamordowanie Diona**
- 353 r. *List VII*
- *List III, List VIII* pisany do 352 r., *Sofista, Polityk*
- 350 r. *Prawa*
- *Epinomis, Timajos, Kritias*
- Także najnowsze badania nie przyniosły ostatecznych, jednoznacznych, rozstrzygnięć.

Koncepcja filozofii

- Platon jest twórcą klasycznej koncepcji filozofii apriorycznej. Do jej powstania przyczynił się rozwój matematyki traktowanej filozoficznie.
- Zgodnie z klasyczną koncepcją wiedza filozoficzna jest najwyższą formą poznania.
- **Przedmiotem** filozofii jest byt, czyli idee, tj. niezmiennie wzorce wszystkiego co postrzegamy zmysłowo oraz relacje w jakich do siebie pozostają.

Koncepcja filozofii – cd.

- **Zadaniem filozofii jest wyjaśnianie świata poprzez wskazanie modelu tego świata.**
- Obserwując dany empirycznie świat, podziwiając go, stawiamy sobie pytanie:

Czego odbiciem jest obserwowany świat?

- Zmienny świat, nie może stanowić obiektu do którego odnosi się wieczna i bezwzględna prawda.

Koncepcja filozofii – cd.

- Przypominamy sobie wówczas **idee** (znane duszy), **czyli byty prawdziwe** i w sposób dialektyczny odkrywamy rządzące nimi prawa, które są jednocześnie (odpowiedniość poznania i jego przedmiotu) wyjaśnieniem obserwowanych faktów w aspekcie formalno-wzorcowym i teleologicznym.
- **Aby wyjaśnić świat filozofia musi dotrzeć do prawd koniecznych o świecie idei, musi odkryć konieczne relacje pomiędzy ideami.**

Koncepcja filozofii – cd.

- Ponieważ na szczycie świata idei stoi Dobro-Jedno filozofia realizuje także cel praktyczny – doskonalenie moralne. I to różni ją od innych rodzajów wiedzy.
- **Metoda** filozofii jest osobliwa. Jest nią **dialektyka** łącząca w sobie:
 - intuicję intelektualną
 - bezobrazowe rozumowanie analityczno-syntetyczne (dialektyka *diairetyczna* i *dialektyka syntetyczna*)

Koncepcja filozofii – cd.

- Operowanie intuicją intelektualną i bezobrazowym rozumowaniem analityczno-syntetycznym ma za punkt wyjścia, ale nie za przesłanki (!!!) najsilniejsze założenia w postaci przeciwstawnych teorii.
- Związki pomiędzy ideami ustalane są na drodze porównawczego zestawiania pojęć, połączonego z ich rozkładaniem i składaniem, korzystając przy tym z definicji treściowo-analitycznych.

Koncepcja filozofii – cd.

- Metoda dialektyczna przewyższa sposób postępowania stosowany w matematyce, gdyż nie posługuje się myśleniem obrazowym i zupełnie nie nawiązuje do obserwacji.
- Zarysowana przez Platona koncepcja filozofii jest koncepcją bardzo racjonalistyczną.
- **Platon przyjmuje jedynie wiedzę koniecznie prawdziwą, odrzucając mniemanie dotyczące przedmiotów zmysłowych.**

Koncepcja filozofii – cd.

- Swoją koncepcję filozofii budował Platon na bazie: ówczesnej matematyki, etyki i wypracowanej przez siebie teorii bytu.
- Wyraźnie odróżniał ją od matematyki i od przyrodoznawstwa.

Teoria idei

- Platon podejmując stary spór o ruch i byt rozwiązuje go wprowadzając całkowicie nową teorię zgodnie z którą byt ma naturę niematerialną, wieczną (nie powstał i nie zginie).
- Poza wiecznie zmiennym światem zjawisk istnieje niezmienny świat czystych form, treści, idei.
- Wszystko co zmysłowo postrzegalne jest mniej lub bardziej udaną kopią idei, które w sposób ponadczasowy istnieją same w sobie i same dla siebie w bezwzględnej czystości i bezruchu.

- Platon jest twórcą *idealizmu obiektywnego*.
- Każda (ἰδέα) idea jest indywidualnym jednostkowym niematerialnym i nie-psychicznym bytem. Idea jest wzorem i miarą dla działania i poznania, ale dostępna jest wyłącznie dla umysłu.
- Teoria idei ma dwa aspekty – logiczny i ontologiczny.

- **Od strony logicznej** sprowadza się do odróżnienia przedmiotów jednostkowych, należących do jakiegoś rodzaju oraz terminów ogólnych za pomocą których mówimy o tych przedmiotach.
- Termin ogólny „koń” odnosi się do każdego konkretnego konia.
- **Sens takiego terminu jest niezależny od pojedynczych egzemplarzy danego gatunku i od wszystkiego co się z nim dzieje.**
- **Od strony ontologicznej** teoria idei głosi, że istnieje gdzieś koń idealny, koń sam w sobie, jedyny i niezmienny. Do niego właśnie odnosi się termin ogólny.

- Trzeba odróżnić samą zasadę, że istnieją idee od sposobu w jaki Platon przedstawia nam idee.
- Idei jest strukturalnie wiele – Platon mówi o ideach pojedynczych rzeczy, ideach rodzajów i gatunków, ideach matematycznych, etycznych i estetycznych.
- Każda idea ma sześć cech:
 - **inelligibilność**: jest bytem dostępnym wyłącznie dla władzy umysłu
 - **niematerialność**: jest wieczna i niezmienna
 - każda jest **wzorem, miarą**
 - przysługuje jej **bytowość w sensie pełnym**; jest bytem realnym
 - **samowystarczalność**: istnieje w sposób niezależny od wszystkiego innego
 - **jedność**

Poglądy – teoria idei cd.

- Każda idea ma sześć cech:
 - **inelligibilność**: jest bytem dostępnym wyłącznie dla władzy umysłu
 - **niematerialność**: jest wieczna i niezmienna
 - każda jest **wzorem, miarą**
 - przysługuje jej **bytowość w sensie pełnym**; jest bytem realnym
 - **samowystarczalność**: istnieje w sposób niezależny od wszystkiego innego
 - **jedność**

- Idee są uporządkowane hierarchicznie według zasady subsumpcji .
- Najniżej stoją idee najmniej ogólne, tj. idee gatunków i rodzajów. Wyżej idee jakości i relacji; jeszcze wyżej idee najogólniejsze (metaidee); ponad nim idee liczb i figur. Im wyższy poziom tym mniej na nim idei.
- **Na szczycie świata idei stoi idea Dobra.**
- Ponad poziomem bytu umieścił Platon poziom zasad, czyli Dobra-Jedno i Diady tego co wielkie-i-małe.

Dwa etapy „drugiego płynięcia”

- W *Fedonie* Platon rysuje mapę swojej ontologii
 - od płaszczyzny tego co zmysłowe, tj. wielości rzeczy (np. koni) trzeba przejść na płaszczyznę tego, co intelligibilne, tj. do idei (np. idei konia)
 - na płaszczyźnie tego co intelligibilne (idei jest wiele) przechodzimy od wielości idei do dwóch zasad (**Dobro-Jedno** i **Diada tego co wielkie-i-małe**).
 - Dlaczego dwie zasady? **Bo każdy byt jednoczy w sobie kres i bezkres, to co określone i to co nieokreślone.**

Poziomy bytowania

- Platon mówi o trzech poziomach ontologicznych:
 - najniższy – **wielość rzeczy zmysłowych**; (byt cząstkowy)
 - poziom pośredni – **wielość obiektów dianoetycznych**, np. matematycznych; dusza świata, rozumne części dusz ludzkich (obiekty tego poziomu są podobne zarówno do rzeczy: jest ich wiele; jak i do idei: są niematerialne, wieczne) (byt w pełnym znaczeniu)
 - poziom bytu - **wielość idei** (byt w pełnym znaczeniu);
 - Ponad bytem umieszcza Platon dwie zasady.

Zasady bytu a poziomy bytowania

- **Dobro-Jedno** funkcjonuje na różnych poziomach bytowania. Na każdym jest przyczyną jedności, istoty oraz istnienia.
- **Diada tego co wielkie-i-małe** odpowiada za zróżnicowanie, stopniowanie i zwielokrotnianie obiektów; jest przyczyną przeciwieństwa, zróżnicowania, wielości.

Zasady bytu a poziomy bytowania

Diada tego co wielkie-i-małe

- **Na poziomie idei** Diada tego co wielkie-i-małe wytwarza przede wszystkim zróżnicowanie w opcji wertykalnej, czyli jest przyczyną hierarchicznego układu idei. Na tym poziomie to, co negatywne występuje tylko w znaczeniu paradygmatycznym i abstrakcyjnym.
- **Na poziomie pośrednim**, tj. obiektów dianoetycznych, Diada jest przyczyną wielości obiektów w opcji horyzontalnej, np. wiele matematycznych kół dostępnych tylko mocą rozumu.

- **Na poziomie najniższym**, tj. obiektów materialnych, Diada daje początek wymiarowi zmysłowemu ze wszystkimi tego konsekwencjami. Na tym poziomie diada nie poddaje się całkowicie temu co umysłowe i racjonalne, stąd pozostawia miejsce dla nieporządku i braku miary. Diada jest tu odpowiedzialna za negatywne konsekwencje stawania się, za nietrwałość bytowa, za epistemologiczną niewystarczalność oraz aksjologiczną problematyczność – jest bowiem przyczyną wszystkich cech związanych ze zmysłowością

Pojęcie nie-bytu

- Analizując spór o ruch i byt Platon zauważył: *Jeżeli ruch i spoczynek istnieją jednocześnie i są przeciwieństwami, to nie mogą tworzyć całości. Zatem albo:*
 - ruch i spoczynek nie mają udziału w bycie;
 - ruch i spoczynek występują równocześnie, co jest niedorzecznością
- Zarówno ruch jak i spoczynek łączą się z bytem. Ruch jest tożsamy ze sobą, ale różny od spoczynku.

- Identyczność lub tożsamość; odmiennność lub różnica są – podobnie jak byt – wszechogarniające, każde jest identyczne z sobą samym i różne od wszystkich pozostałych.
- Możemy powiedzieć, że ruch jednocześnie istnieje i nie istnieje ponieważ jest ruchem i nie jest spoczynkiem.
- W tym sensie **nie-byt** znajduje się na tym samym poziomie co byt i oznacza **nie-bycie takim a takim, czy raczej bycie innym niż taki a taki.**
- Pojęcia byt i nie-byt nie mają sensu same z siebie, sens nadaje im dopiero nasz sąd. Dlatego należy odróżnić egzystencjalne użycie „być” od użycia orzecznikowego.

Relacja idee - rzeczy

- Pomiedzy tym co intelligibilne a tym co zmyslowe zachodzi relacja, która Platon określa stosując 4 różne terminy:
 - **mimesis** = naśladownictwo: to co zmyslowe jest podobne do tego, co intelligibilne, bo je naśladowuje, jednak nigdy mu nie dorówna;
 - **methexis** = partycypacja: to co zmyslowe w takiej mierze w jakiej urzeczywistnia swoją istotę ma udział w tym co intelligibilne. To dzięki uczestnictwu w idei rzecz jest i jest poznawalna;

- ***koinonia*** = **wspólnota**: to co zmysłowe ma styczność z tym co intelligibilne, gdyż to co intelligibilne jest przyczyną i fundamentem tego co zmysłowe. Rzecz ma tyle bytu ile uzyska od idei, tyle też ma poznawalności. W takiej mierze w jakiej posiada ten byt i poznawalność posiada wspólnotę z tym co intelligibilne;
- ***parousia*** = **obecność**: to co intelligibilne jest obecne w tym co zmysłowe w takiej mierze w jakiej przyczyna jest obecna w skutku, zasada w tym czego jest zasadą, warunek w tym co od niego zależy.

Antropologia i nauka o duszy

- Człowiek jest złożeniem duszy i ciała.
- Dusza jest czynnikiem lepszym i doskonalszym niż ciało.
- Dualizmowi ontologicznemu (bytu) odpowiada dualizm antropologiczny (duszy i ciała).
- **W jakiej relacji jest dusza i ciało?**
 - **dusza jest niematerialna** i jako taka zostaje ostro przeciwstawiona ciału
 - **istnienie duszy nie zależy od istnienia ciała.** Życie dla duszy zaczyna się dopiero po odłączeniu od ciała

- **dusza jest**, w odróżnieniu od ciała, **niezłożona i w tym jest podobna do idei.**
- Człowiek jest jednością dzięki duszy
- Niezłożona jest tylko dusza w węższym znaczeniu, czyli dusza rozumna
- **Dusza ludzka składa się z trzech części:**
 - **rozumnej:** jej przyczyną jest Demiurg i dlatego jest ona nieśmiertelna. Jej siedzibą jest głowa.
 - **popędliwej albo impulsywnej:** jej przyczyną są bogowie i dlatego jest ona śmiertelna. Jej siedzibą jest serce;
 - **pożądliwej:** jej przyczyną są bogowie i dlatego jest ona śmiertelna, jej siedzibą jest brzuch.

- Dusza w węższym znaczeniu to dusza rozumna.
- Dusza w szerszym znaczeniu to dusza złożona z trzech części i ożywiająca ciało.
- Człowiek żyje w świecie materialnym, a połączona z ciałem dusza dzięki temu, że posługuje się jego narządami zbiera informacje o rzeczach.
- Człowiek dysponuje 5 rodzajami spostrzeżeń zmysłowych – pięcioma rodzajami wrażeń.
- Doznawane przez człowieka uczucia i namiętności możliwe są dzięki duszy impulsywnej i pożądlivej, gdyż powstają przy jej udziale.

- Te części duszy wiążą się z wolą, i co za tym idzie, ze zmysłowością, zatem i z przyrodą.
- Obydwie części duszy: impulsywna i pożądliva są śmiertelne.
- Koncepcję duszy śmiertelnej będzie rozwijał Arystoteles. Koncepcję duszy nieśmiertelnej (duszy w węższym znaczeniu) będzie rozwijał Plotyn i myśl chrześcijańska.
- Ponieważ istoty ożywione są źródłem ruchu samorzutnego stąd: **dusza jest tym czynnikiem który sam wprawia się w ruch.**

- Dusza w systemie Platona pełni trzy funkcje.
 - Dusza jako zasada działania (ruchu) pełni **funkcję biologiczną**, ożywia ciało z którym jest połączona.
 - Dusza rozumna (przed połączeniem z pozostałymi częściami duszy przebywała na poziomie pośrednim i poznawała idee) pełni **funkcję poznawczą**. Wiedza jest jej udziałem.
 - Z uwagi na fakt, że tylko dusza rozumna jest nieśmiertelna pełni ona także **funkcję religijną**. Po odłączeniu od ciała (po śmierci człowieka) to dusza rozumna jest osądzana za to jaki żywot wiodł człowiek, dążył do doskonałości moralnej czy nie.

- Wzorem orfików Platon pytał dlaczego doskonała i nieśmiertelna dusza została połączona z ciałem?
- Odpowiedź jaką dawał była natury etyczno-religijnej. Na duszy zaciążył grzech i dla jego odkupienia został ona umieszczona w ciele. Gdy ów grzech odkupi znowu będzie wolna. Odkupienie duszy wiąże się ściśle z funkcją poznawczą, gdyż najlepszym środkiem odkupienia duszy jest poznanie prawdy – zatem uprawianie filozofii.
- Platon, podobnie jak orficy, pitagorejczycy i Empedokles, głosi wędrówkę dusz. Jedna dusza zużywa wiele ciał, gdyż stale przemieszcza się ze świata materialnego do świata intelligibilnego. Jest jedynym obiektem, który może przebywać w obydwu rzeczywistościach.

Etyka

- Koncepcję cnót wiąże Platon z koncepcją duszy.
- Stosownie do trzech części duszy wyróżnia trzy rodzaje cnót: cnotę **mądrości**, cnotę **męstwa** (odwagi) i cnotę **umiarkowania**.
- Czwartą cnotą jest **sprawiedliwość**, to dzięki niej każda część duszy osiąga sobie właściwą cnotę.

Części dyszy	cnoty
rozumna	mądrość
impulsywna	męstwo
pożądliwa	umiarkowanie
sprawiedliwość	

- **Cnota jest ładem, harmonia duszy.**
- Rola czwartej cnoty kardynalnej jest ogromna, to **sprawiedliwość** łączy wszystkie części duszy i utrzymuje wśród nich harmonię.
- Dzięki niej każda część duszy dąży do właściwej sobie cnoty, a człowiek do dobra.
- Każda rzecz niszczy właściwe jej zło (ciało – choroba; żelazo – rdza, *Państwo* 608-609).
- **Złem (chorobą) duszy** jest głupota, tchórzostwo, nieumiarkowanie i niesprawiedliwość.

- Platon rozpatruje także rodzaje dóbr zewnętrznych wobec człowieka.
- W tym celu konstruuje koncepcję miłości. Jej przedmiotem (na każdym etapie) jest dostosowany do nośnika przejaw idei dobra.
- Rozwój miłości należy interpretować w perspektywie celów i środków ich osiągnięcia. Dobra niższe są środkami do osiągnięcia dóbr wyższych.
- Dobra materialne stanowią najniższy rodzaj dóbr.
- Wyżej stoją dobra duchowe. Dobra materialne są środkiem do ich osiągnięcia.
- Ponad dobrami duchowymi stoją dobra intelektualne.

- Na szczycie hierarchii dóbr stoi dobro rzeczywiste, jedyne prawdziwe – idea dobra, która jest ostatecznym celem.
- Dążenie do idei dobra, tj. doskonalenie moralne, pozostaje w ścisłym związku z rozwojem świadomości, ze zdobywaniem wiedzy.
- Dopiero osiągnięcie idei dobra sprawia, że czyny człowieka są rzeczywiście dobre.
- Platon głosi zatem intelektualizm etyczny. Osiągnięcie idei dobra zmienia ogląd celów i środków wszelkich dążeń człowieka. Teraz człowiek wie, że wszystkie jego wysiłki dążyły do niej.
- Rozum jest jedyną władzą, która doprowadzi człowieka do prawdziwego dobra.

Etyka społeczna

- koncepcja doskonałej *polis* bazuje na koncepcji duszy i cnót oraz na założeniu, że człowiek w swej naturze podobny jest do państwa.
- Podstawowym celem *polis* jest realizacja sprawiedliwości. Jest to możliwe, tylko wówczas, gdy każdy człowiek będzie realizował te predyspozycje (talenty), które zawarte są w jego duszy.
- Ludzie, u których eksplikowana jest rozumna część duszy, mają predyspozycje (złoto w duszy) do uprawiania nauki, filozofii. **Klasa filozofów.** Z uwagi swą mądrość i zarazem wysoką moralność filozofowie **pełnią funkcję władców w doskonałej polis**

- Ludzie, u których eksplikowana jest impulsywna część duszy, mają predyspozycje (srebro w duszy) do uprawiania sztuk walki. **Klasa wojskowych** z uwagi na odznaczanie się męstwem, **broni niezawisłości i idealnej polis.**
- Ludzie, u których eksplikowana jest pożądliva część duszy, mają predyspozycje (brąz i żelazo w duszy) do uprawiania rzemiosła i rolnictwa. **Klasa rzemieślników i rolników wytwarza niezbędne do codziennego funkcjonowania** przedmioty materialne i pożywienie.
- W ten sposób, każdy człowiek realizując swoje predyspozycje odczuwa przyjemność. Jest też szczęśliwy.

- Związki duszy i cnót z koncepcją doskonałej polis ilustruje następująca tabela:

część duszy	cnota	symbol talentu	klasa	funkcja
rozumna	mądrość	złoto	filozofowie	władzy
Impulsywna	męstwo	srebro	wojskowi	obrony
pożądliwa	umiarkowa- -nie	brąz i żelazo	rzemieślni- cy i rolnicy	wytwarza- nia

- Budując wizję idealnej polis Platon kładzie ogromny nacisk na właściwy przebieg edukacji. Jej zadaniem jest odkrycie talentów zawartych w duszy każdego człowieka.
- Teorię Platona cechuje optymizm edukacyjny, charakterystyczny dla intelektualizmu etycznego.
- Każde dziecko, bez względu na płeć, ma być poddawane takiej samej, powszechnej edukacji.
- Kolejne etapy kształcenia zakończone stosownymi egzaminami pozwalają właściwie rozpoznać talenty zawarte w duszy i przyporządkować ludzi do stosownych klas.

Teoria poznania

- Skoro bytem są niematerialne, wieczne, nieruchome (zatem w żaden sposób nie działające idee), postrzeganie zmysłowe nie może stanowić żadnej formy wiedzy, a zmysły nie są narzędziem poznania.
- Władzą poznawczą i wiedzotwórczą jest rozum i jego metody.
- Jak jednak dotrzeć do przedmiotu poznania, tj. idei które są nieruchome i w żaden sposób nie działają?

- Platon tworzy teorię anamnezy zgodnie z którą człowiek nie nabywa wiedzy, ale przypomina sobie to, co poznawała dusza rozumna przed połączeniem z ciałem.

Anamnesis (ἀνάμνησις) to przypominanie sobie wiedzy zapisanej w duszy rozumnej.

- Proces przypominania sobie jest niezwykle trudny.
- Możemy przypominać sobie wiedzę w sposób **pośredni** na drodze rozumowania dialektycznego

Poznanie pośrednie

- Pośrednie poznanie **idei** wykorzystuje **myśl dialektyczną**. Metoda dialektyki posługuje się hipotezami, którym jednak nie nadaje statusu aksjomatów, ale stara się je udowodnić wskazując ich rację (**dialektyka synoptyczna**) i sprawdzać je wyciągając wszystkie ich konsekwencje (**dialektyka diairetyczna**).
- Filozofia jest dziedziną hipotetyczną tak długo jak długo nie osiągnie bezzałożeniowego punktu wyjścia, tj. Dobra-Jedna.
- Filozof poznaje obrazy idei zawarte w jego duszy rozumnej i wnioskuje *per analogiam* odnosi rezultaty swego poznania do idei.

Poznanie bezpośrednie

- Możemy też przypominać sobie idee w sposób **bezpośredni**, wówczas nie potrafimy wyjaśnić sposobu dotarcia do wiedzy, ale mamy niezachwianą pewność, że tak właśnie jest. Doznajemy czegoś w rodzaju nagłego olśnienia, oświecenia, a wraz z nim odkrywamy zapomnianą wiedzę.

Doxa a Episteme

- Platon ostro przeciwstawia sobie „wiedzę” jakiej dostarczają nam zmysły i wiedzę jakiej dostarcza rozum.
- Pierwszą z nich określa terminem **doxa** (δόξα) – czyli **mniemanie** jakie żywi miłośnik tego, co materialne.
- Druga - **episteme** (ἐπιστήμη) to **wiedza pewna i prawdziwa**, dotycząca bytu, zdobyta metodą dialektyki przez rozum. To wiedza jaką żywi miłośnik tego, co intelligibilne.

Spór o źródła wiedzy

- Spór o źródła wiedzy toczył się na dwóch płaszczyznach: psychologicznej i metodologicznej.
- Na płaszczyźnie psychologicznej koncentruje się on na pytaniu: czy rodząc się mamy wiedzę w duszy? (uczymy się, czy przypominamy sobie to, co wiemy?) **Platon** odpowiada na to pytanie twierdząco – zajmując stanowisko **racjonalizmu genetycznego**.
- Na płaszczyźnie metodologicznej spór koncentruje się wokół pytania jakie metody są wiedzotwórcze? Jakie metody pozwolą dotrzeć do prawdy?

Platon, podobnie jak Parmenides, utrzymuje, że jedynie metody rozumowe doprowadzą nas do wiedzy, uznaje więc metodologiczny racjonalizm.

Spór o źródła wiedzy
płaszczyzna psychologiczna

Spór o uniwersalia

- Wiąże się on ze sporem o źródła wiedzy, a dotyczy nazw generalnych (tych które przekazują wiedzę).
- Toczy się on na dwóch płaszczyznach – ontologicznej i epistemologicznej. Rozpatrzmy tylko płaszczyznę ontologiczną.
- Na **płaszczyźnie ontologicznej** koncentruje się na najpierw na pytaniu: *czy istnieją desygnaty nazw generalnych?* Twierdząca odpowiedź na tak postawione pytanie kieruje nas na pogląd określany jako **realizm pojęciowy**.

Platon jest realistą pojęciowym, twierdzi bowiem, że desygnatami pojęć generalnych są idee (desygnatem nazwy „człowiek” jest idea człowieka). Język kieruje więc naszą uwagę ponad świat materialny w którym nie ma desygnatów takich nazw. Dlatego uznaje się go za **skrajnego realistę pojęciowego**.

Także Arystoteles jest realistą pojęciowym, tj. uznaje, że istnieją desygnaty nazw generalnych. W przeciwieństwie do Platona utrzymuje, że są nimi obiekty świata materialnego.

Kosmologia

- W systemie Platona jest taki moment w którym świat jeszcze nie istnieje.
- Świat ma zatem swoje przyczyny.
- **Przyczyną materialną** jest chaotyczna, zmienna (ciągle stająca się) materia, wyposażona jedynie w podstawowe jakości geometryczne.
- **Przyczyną wzorczą** świata jest uporządkowany hierarchicznie świat idei.
- **Przyczyną sprawczą**, która uporządkowała (przejście od chaosu do porządku) materię według wzoru jest *demiurgos* (δημιουργός).

- **Demiurg**, który wykorzystując trzy proporcje matematyczne (geometryczną, arytmetyczną i harmoniczną) najpierw zharmonizował duszę świata i rozumne części dusz ludzkich (być może wyemanował ją z siebie).
- Duszę świata i rozumne części dusz ludzkich umieścił na poziomie *dianoetycznym* (pośrednim).
- Następnie uporządkował materię, konstruując pięć wielościanów foremnych
 - sześciannowi przyporządkował - ziemię;
 - czworościanowi – ogień;
 - ośmiościanowi – powietrze,
 - dwudziestościanowi – wodę.
 - dwunastościan stanowił bryłę wszechświata.

- Następnie połączył duszę świata (będącą przyczyną ruchu świata) z jego ciałem i wtedy zaczął płynąć czas.
- **Demiurg** nie był stworzył świata z niczego, nie był też wszechmogący.
- Zbudował świat najlepszy w możliwych, bo był dobry i jego celem była idea dobra.
- Świat nie jest niezniszczalny, fakt, że jest on dziełem Demiurga stanowi gwarancję, że wektor ruchu nie zostanie odwrócony (kierunek od porządku do chaosu) znamionowałby uczynek zły, a twórca świat jest dobry.
- Ponieważ pozostała część materii nie dała się porządkować metodami trzech proporcji, Demiurg zlecił dalszą pracę bogom.

- Od nich to (planety i gwiazdy) pochodzą śmiertelne części duszy ludzkiej, oraz wszystkie istoty zasiedlające ziemię, pory roku, itd...
- Ponieważ drugie z kolei przyczyny sprawcze bazują na modelu już wykonanym (nie patrzą na idee) i korzystają z innych metod to, co jest ich dziełem jest zniszczalne, śmiertelne.
- Świat w koncepcji Platona w miarę swego powstawania i rozwoju oddala się o swego wzoru.